

ÚVODNÍ LEKCE O FRANCOUZSKÉ VÝSLOVNOSTI

Ve srovnání s jinými jazyky je francouzská výslovnost pro Čechy poměrně obtížná. Jejímu nácvičku bude tedy třeba věnovat velkou pozornost, hlavně na začátku studia; odstraňování nesprávných návyků je později mnohem pracnější.

Hlavní pomůckou k nácvičku výslovnosti musí být pro samouka nahrávka. Ta však bohužel neposkytne názorný obraz práce mluvidel, a tak byste se měli po přečtení tohoto úvodu co nejdříve jít podívat na nějaký francouzský film a sledovat pozorně pohyby úst herců. Není zajiště třeba mluvit hned jako rodilý Pařížan, ale je žádoucí zvládnout aspoň takovou výslovnost, aby Francouze nešokovala a hlavně, aby projev byl pro ně srozumitelný. Za tím účelem je třeba si napřed ujasnit a pak usilovně cvičit artikulační pohyby pro francouzskou výslovnost charakteristické.

Předpokladem správné francouzské výslovnosti totiž je:

- mimořádně velké a stále napětí mluvidel (jazyka a svalů kolem úst), které nápadně kontrastuje s uvolněnou výslovností českou;
- silné a energické zaokrouhlování („vyšpulování“) nebo stahování rtů;
- dodržování správné melodie vět: hlas totiž na konci každé rytmické skupiny (kromě té, která je na konci věty), výrazně stoupá, což na české ucho působí téměř jako „zpěv“; Francouzům se naopak čeština jeví jako jazyk zvukově značně jednotvárný;
- spojování slov uvnitř rytmických skupin (tzv. navazování a vázání slov);
- dodržování přízvuku na poslední slabice slova nebo rytmické skupiny.

Zmíněné charakteristické rysy francouzské výslovnosti si ještě podrobněji probereme později.

Než se budeme věnovat popisu jednotlivých hlásek, je třeba si uvědomit, že většina slov se ve francouzštině jinak píše a jinak vyslovuje; zvuková podoba slov se totiž během staletí vzdalovala od podoby psané (francouzština má pravopis historický). Bude tudíž třeba učit se u většiny slov vlastně dvojí podobu: psanou a mluvenou.

VÝSLOVNOST JEDNOTLIVÝCH HLÁSEK

Francouzština má méně souhlásek než čeština, ale více samohlásek (francouzské samohlásky jsou nejen ústní, ale i nosové).

1. Samohlásky

Pro francouzské samohlásky platí to, co jsme si řekli výše obecně: v prvé řadě jsou vesměs napjatější než samohlásky české. Tento rozdíl vynikne, porovnáme-li např. výslovnost „i“ ve francouzských slovech jako *taxi*, *politique* (try silně napjatý, koutky úst co nevíce roztáženy) s uvolněným „i“ v českých slovech „taxi, politika“. Jiné samohlásky, např. *u*, zavřené *o* a další, se vyslovují s výrazným zaokrouhlením („špulením“) rtů. Srovnáme si opět zavřené „o“ ve francouzských slovech jako *radio*, *photo* s českým uvolněným „o“ ve slovech „rádio, foto“. Dalším charakteristickým rysem francouzských samohlásek je jejich rozrůznění podle stupně otevřenosti. Čech učící se francouzsky má tendenci rozdíly v otevřenosti a zavřenosti sřítat, protože české samohlásky se z tohoto hlediska nijak podstatně neliší (všechny mají spíše střední stupeň otevřenosti). Budeme tedy od začátku pečlivě rozlišovat samohlásky zavřené (vyslovované s ústy téměř zavřenými): [i], [é] zavřené, [ü], [ö] zavřené, [u], [o] zavřené a samohlásky otevřené (výslovnost s ústy otevřenými): [e] otevřené, [o] otevřené, [ë] otevřené, [ä]. Pro českého mluvčího je zvláště náročné správné rozlišování dvojic [é] – [e], [ö] – [ö], [ü] – [u]. Poslechněte si příklady:

zavřené:

[é]: *café, thé, idée*

[ö]: *pneu, pen, adieu*

[ü]: *auto, radio, tableau*

otevřené:

[e]: *tchèque, français, moderne*

[ë]: *moteur, tracteur*

[ä]: *robe, mode, botte*

Nyní si probereme postupně všechny důležité francouzské samohlásky a srovnáme si je s českými. Uvedeným příkladům většinou bez problému porozumíte, ale o to nám teď nejde. Pozorně poslouchajte a opakujte.

a) Samohlásky ústní

[i] *merci* [mersi], *Paris* [pari], *type* [tip¹], *film* [film]

Rty jsou napjatější než při českém dlouhém „i“, ale vyslovíme krátce. Koutky úst se co nevíce roztáhnou a zaostří.

[ü] *Commune* [komün], *minute* [minüt], *lune* [lün], *culture* [kültür] Rty jsou silně zaokrouhleny (ještě více než při českém „u“). Jazyk se nastaví jako při českém „i“.

[u] **Louvre** [lu:vʀ], **bijou** [biʒu], **bonjour** [bɔ̃ʒu:r], **vous** [vu]
 Rty jsou zaokrouhleny a posunuty vpřed ještě více než při českém dlouhém „ů“.

[e] zavěně: **café** [kafe], **idée** [ide], **parler** [parle]
 Je mnohem zavřenější než české „e“. Rty jsou napiały přibližně stejně jako při českém krátkém „i“. Pozor: znaménko nad *é* neoznačuje délku! (viz dále o akcentech).

[e] otevřené: **modèle** [model], **moderne** [modern], **mètre** [metʀ]
 Je otevřenější než české „e“, blíží se k „á“.

[ø] zavěně: **pneu** [pno], **adieu** [adjo], **peu** [po]
 Od zavřeného [e] se liší silnou zaokrouhleností rtů. Rty jsou vysunuty dopředu jako u českého dlouhého „ó“, ale vyslovíme zavřené [e] (jazyk je stejně vpředu jako při artikulaci zavřeného [e]).

[ø] otevřené: **moteur** [moto:r], **tracteur** [traktø:r]
 Od otevřeného [e] se liší zaokrouhleností rtů, která je však slabší než u zavřeného [ø]. Jazyk je nastaven jako při otevřeném [e].

[a] nestálé: **revue** [revu], **reportage** [reporta:ʒ]
 Rty jsou zaokrouhleny asi jako při otevřeném [o], ale napětí mluvitel je menší.

[ø] zavřené: **auto** [otø], **radio** [radio], **rose** [ro:z]
 Je zavřenější než české „o“, rty jsou zaokrouhleny asi jako při českém krátkém „u“.

[o] otevřené: **robe** [rob], **mode** [mod], **Robert** [rober:t], **Simone** [simon]
 Je otevřenější než české „o“ (blíží se k „á“).

[a] **madame** [madam], **salle** [sal], **papa** [papa], **Prague** [prag]
 Je podobné českému „á“.

b) Samohlásky nosové
 Při jejich výslovnosti vzduch uniká současně ústy i nosem! V češtině máme podobný zvuk např. ve slově „banka“. (Ve fonetickém přepisu značíme nosku vlnovkou nad písmenem.)

[ɛ̃] **fin** [fɛ̃], **vin** [vɛ̃], **bassin** [basɛ̃], **magasin** [magaʒɛ̃]
 [ã] **plan** [plã], **banque** [bã:k], **roman** [romã], **moment** [momã], **Jean** [ʒã]

[õ] **ton** [tõ], **ballon** [balõ], **avion** [avjõ], **chanson** [šasõ], **Dijon** [dizõ]
 [ö] Vyskytuje se pouze v několika málo slovech: **un** (člen neurčitý), **lundi** [lõdi].

Poznámka
 Největší potíže činí Čechům rozlišování [é] od [ã], takže často dochází k zámeně významu; srovnajete: **vin** [vɛ̃] = víno, **vent** [vã] = vítr.

2. Polosouhlásky

Jich podstatnou vlastností je to, že samy netvoří slabiku, ale spojují se s následující samohláskou, v níž spočívá těžší slabiky. Češi mají tendenci vyslovovat je jako phoslabické samohlásky, takže slovo pak má o slabiku více, než má mít. Francouzština má tři polosouhlásky:

[j] **radio** [radio], **papier** [papiɛ], **association** [asosjasjo], **Daniel** [danjel]
 Výslovnost je podobná českému „j“.

[ɥ] **mit** [mɥ], **je suis** [ʒasɥ], **Emmanuel** [emanɥel]
 Vyslovíme jako velmi krátké [ɥ] a rty se co nejrychleji roztáhnou k vyslovení následující samohlásky.

[w] **toilette** [tuale], **François** [frãswa], **boîte** [buat]
 Vyslovíme jako velmi krátké [w].

3. Souhlásky

Ve francouzštině neexistuje zvuk **h**? Jinak je výslovnost souhlásek celkem shodná s češtinou, ovšem kromě **r**, které se ve francouzštině „ráčkuje“ (je to třená zadopatrová hláska, podobná českému „ch“). V jižní polovině Francie se však **r** vyslovuje jako u nás. Mezi češtinou a francouzštinou však je přece jen jeden velmi důležitý rozdíl: v češtině znělé souhlásky na konci slova ztrácejí svou znělost, ve francouzštině nikoliv: proti české výslovnosti jako **led** [let], **klub** [klup], **krab** [krap], **kód** [ko:t] jsou francouzské koncové souhlásky vyslovovány mnohem výrazněji, napjatěji, jako by se „vyrážely“; zdá se, jako by za nimi následovalo velmi slabé a nejasné [a]:
robe [rob], **club** [kløb], **crabe** [krab], **code** [kod].

PŘÍZVUK, INTONACE, VÁZÁNÍ

Rozdíly ve výslovnosti mezi francouzštinou a češtinou se netýkají pouze jednotlivých hlásek. Všímněte si především přízvuku, intonace a vazání.

1. Přízvuk

V češtině je přízvuk na první slabice, ve francouzštině na poslední slabice slova nebo na poslední slabice skupiny slov, která spolu významově souvisejí (tzv. rytmické skupiny).

2 I když se písmeno **h** nikdy nevyslovuje, je třeba rozlišovat **h** „němé“ (*h muet*), např. ve slově **hôtel**, a **h** „dýšné“ (*h aspiré*) které brání vazání a elizi, např. **le hors d'œuvre** (předkrm), **les hors d'œuvre** [l'ordø:vʀ]. Ve slovnících se toto „*h aspiré*“ označuje někdy apostrofováním nebo hvězdičkou před heslem, někdy apostrofováním až ve fonetickém přepise.

Srovnajte: Bonjour – bonjour Madame.
Správné členění promluvy do rytmických skupin je zárukou dobré srozumitelnosti projevu.

2. Intonace

Zmíněné rytmické skupiny nejenže mají přízvuk na poslední slabice, ale mají i vlastní melodii – tzv. intonaci. Intonací rozumíme stoupání nebo klesání tónu hlasu. Jak jsme již řekli, hlas na konci každé nekoncové rytmické skupiny nápadně stoupá a na konci poslední skupiny klesá.

Je parle tchèque, Jacques parle français, vous parlez russe.
Při poslechu nahrávky vždy pozorně sledujte melodii a snažte se jí co nejvíce napodobit.

3. Navozování – vázání

I další rozdíl mezi francouzštinou a češtinou souvisí s rytmickou skupinou; protože rytmická skupina tvoří těsný významový a zvukový celek, dochází uvnitř k navozování slov: koncové hlásky slov se spojují s počátečními hláskami slov následujících. Takto se spolu mohou plynule spojovat dvě samohlásky:

Je parle un peu anglais, nebo koncová souhlásková s následující počáteční samohláskou:

Il a une auto; někdy dokonce koncová souhlásková „oživně“; přestože se v izolovaném slově nevyšlovuje, při vázání se vysloví (tento jev se nazývá *liaison*), např. les avions [lezavjõ], les idées [lezide].

NĚKOLIK POZNÁMEK K PRAVOPISU

Pokud jde o pravopis, je třeba si ho osvojovat postupně. V úvodu si řekneme jen několik nejdůležitějších věcí.

1. Samohlásková znaménka – „akcenty“

Samohláskové znaménko (francouzsky *accent* [aksã]) určuje kvalitu samohlásky, nikoliv délku jako čárka v češtině. Někdy od sebe odlišuje slova podle významu (ou = nebo, où = kde; il a = on má, à = předložka v, na).

a) **Accent aigu** [aksãgü] se vyskytuje jen nad e a označuje, že jde o [e] zavřené: *fédéral* [fედэрãl], *café* [kãfэ], *faculté* [fãkültэ].

b) **Accent grave** [aksãgrãv] bývá nejčastěji nad e a označuje, že jde o [e] otevřené: *mètre* [mэtrэ], *tchèque* [čэк], *système* [sistэм], *Marilène* [mar-len]; všimněte si, že za ním obvykle následuje nevyšlovené e.

c) **Accent circumflexe** [aksãsirküfleks] nad e označuje jeho otevřenost, ale může být i nad ostatními samohláskami kromě y; nad o označuje zavřenost: *fête* [fэ], *svátek*, *tête* [tэт], *hlava*, *pôle* [po:l] pól.

2. Čtení „e“ bez akcentu na konci slov

Na konci více slabičných slov se e bez akcentového znaménka nikdy nečte. Toto e však způsobuje, že se předcházející souhlásková skupina souhlásek vyslovuje: *reste* [restэ], *zbytek*, *cigarette* [sigãretэ].

3. Čtení souhlásek na konci slova

a) Většina souhlásek na konci slova se nevyšlovuje: *français* [frãsэ], *Robert* [robэ:r], *Renault* [ranø], *deux* [dø] dva.
Jediné souhlásky l, f, c [k], t, s se někdy vyslovují: *Michel* [mišэ], *chef* [šэf], *sec* [sãk] pytel, *sur* [sür] na, *fils* [fis] syn.

b) Koncové souhlásky mají vliv na výslovnost předcházejícího e: *-ez, -er* [э] zavřené: *parler* [parлэ] mluvit, *parlez* [parлэ] mluvte! *-et* [э] otevřené: *billet* [bijэ] lístek.

c) Koncové *-ent* u sloves (koncovka 3. osoby množného čísla) se nikdy nevyšlovuje: *ils parlent* [ilpar] oni mluví.

d) *-m, -n* označují nosovost předcházející samohlásky; *avion* [aviõ], *bon* [bõ] dobrý; *temps* [tã] čas.

FRANCOUZSKÁ ABECEDA

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n
[a]	[bэ]	[sэ]	[dэ]	[э]	[fэ]	[žэ]	[ãs]	[i]	[žã]	[ka]	[el]	[эм]	[эн]
o	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y	z		
[o]	[pэ]	[kü]	[er]	[es]	[tэ]	[ü]	[vэ]	[dublavэ]	[iks]	[igrek]	[zed]		

Poznámky

- Všimněte si, že v abecedě není samostatné písmeno CH. Ve slovníku ho musíte hledat pod C, a to po CE a před CI.
- Pozor: c = [s] před e, i (citron [sitrɔ̃], cela [sela])
 [k] před a, o, u nebo souhláskou (Cannes [kan], Pascal [paskal])
 g = [ʒ] před e, i (girafe [ʒiraf], Genève [ʒanev])
 [g] před a, o, u nebo souhláskou (galerie [galari], golf [golf])
 j = [ʒ] (Jean [žã])
 ch = [ʃ] (Charles [ʃarl], chimie [šimi])
 [k] (technique [teknik], choral [koral])
- Má-li se c před a, o, u vyslovit [s], připojuje se znaménko zvané cédille – ç: la façade [fasa:d].

PREMIÈRE LEÇON

Est-ce que vous parlez français?

VOUS PARLEZ
FRANÇAIS?

M. Picard: Est-ce que vous parlez français?

M. Tomek: Non, je ne parle pas français.

Est-ce que vous parlez tchèque?

M. Picard: Non, je ne parle pas tchèque.

M. Tomek: Je ne parle pas français, vous ne parlez pas tchèque!

Vous parlez peut-être anglais ou russe?

M. Picard: Oui, je parle un peu anglais, mais je ne parle pas russe.

Vrai ou faux?

- Monsieur Picard parle tchèque.
- Monsieur Picard parle anglais.
- Il parle aussi russe.
- Monsieur Tomek parle français.
- Monsieur Tomek ne parle pas anglais.

vrai	faux
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

Qui est-ce?

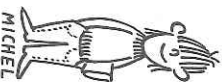
H. PICARD

C'est ma femme.
Elle parle un peu anglais, mais elle ne parle pas bien, elle parle mal.

MME PICARD

C'est mon fils.
Il parle beaucoup, mais il travaille peu.

MICHEL

1 Po přečtení si zakryjte text a odpověďte podle obrázků.